

АНОТАЦІЯ

Чеснокова А. В. Фуга як частина фортепіанної сонати: композиційні ідеї та виконавські рішення. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» (галузь знань 02 «Культура і мистецтво»). – Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ, 2024.

Зміст анотації

Хоча жанр фортепіанної сонати займає вагомe місце у виконавській і композиторській творчості, однак музикознавчих праць, які б предметно розглядали розвиток фуги саме як частини фортепіанної сонати, вивчали особливості її взаємозв'язків та будови, та сформували би специфіку підходу до вивчення та інтерпретації сонат з фугою як самостійною частиною циклу, не існує. Відтак, метою та відповідно й науковою новизною даного наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту стало дослідження жанру фортепіанної сонати з інтеграцією фуги у цикл, виявлення композиційних та формотворчих особливостей таких творів, аналіз інтерпретаційних версій та окреслення можливих виконавських орієнтирів.

У першому розділі досліджено історико-теоретичні аспекти розвитку жанрів сонати та фуги, а також простежено приклади інтеграції фуги у сонатний цикл. Окреслено принципи об'єднання гомофонічних та поліфонічних форм у вибраних сонатах Людвіга ван Бетховена. Ці ж сонати розглянуто у контексті взаємодій різних форм: зокрема, як форма фуги впливає на сонатно-симфонічний цикл та його композиційну та драматургійну будови. Проведено інтерпретаційний аналіз даних творів на прикладі виконань сучасних піаністів, що дало змогу окреслити можливі ролі та значення фуги у сонатному циклі. На основі цього аналізу зазначено вплив фуги як окремої частини сонатної форми на виконавську концепцію, а саме інтеграцію не лише класичних та романтичних ознак, але й можливе включення барокових аспектів до виконавських рішень.

У другому розділі зосереджено увагу на фортепіанних сонатах композиторів ХХ століття. Зокрема, розглянуто Сонату для фортепіано Леопольда Годовського, проаналізовано композиційну будову та драматургію як кожної частини окремо, так і сонатного циклу загалом на прикладі використання композиторських засобів музичної виразності, формотворчих елементів тощо. Окреслено жанрово-стильові впливи, які прослідковуються в сонаті, а також наведено можливі інтерпретаційні рішення даного циклу, що були виявлені крізь призму власного виконавського досвіду. На прикладі фортепіанних сонат Семюела Барбера та Пауля Хіндеміта прослідковано неокласичні та необарокові риси у фортепіанних сонатах ХХ століття та окреслено значення фуги у циклі. Окремий підрозділ присвячено творчості українських композиторів. Так, зроблено історичний нарис еволюції української фортепіанної сонати, проаналізовано сонатні цикли з фугою Юрія Шамо, Валентина Сильвестрова та Василя Барвінського, окреслено основні композиційні особливості вибраних творів і здійснено їх компаративний аналіз із подібними зразками західноєвропейських митців.

Основним напрямком дослідження став синтез теоретичних та практичних дискурсів, адже наукові розвідки апробувались та кристалізувались у програмах творчої складової мистецького проекту. Практичне значення дослідження полягає у можливості його різновекторного застосування у площині виконавських та методико-педагогічних практик, зокрема і у ЗВО мистецького спрямування.

Ключові слова: фортепіанна соната, фуга у сонатному циклі, композиторська творчість і виконавська практика, інтерпретаційні аспекти, виконавський дискурс.

SUMMARY

Chesnokova A. V. Fugue as a part of a piano sonata: compositional ideas and performance decisions. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Scientific substantiation of the creative art project for obtaining the Educational and Creative Degree of Doctor of Arts in specialty 025 "Musical Art" (field of study 02 "Culture and Arts"). – P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. Kyiv, 2024.

Abstract content

The genre of the piano sonata holds a significant place in both performance and compositional practice. However, there is a lack of scholarly works specifically addressing the development of the fugue as a component of the piano sonata, studying the peculiarities of its relationships and structure, and defining the specific approach to the study and interpretation of sonatas with fugues as an independent part of the cycle. Therefore, the aim and scientific novelty of this research project are to investigate the genre of the piano sonata with the integration of the fugue into the cycle, identify the compositional and formal features of such works, analyze interpretative versions, and outline possible performance guidelines.

The first chapter explores the historical and theoretical aspects of the development of sonata and fugue genres as well as examples of the integration of the fugue into the sonata cycle. The principles of combining homophonic and polyphonic forms in selected sonatas by Ludwig van Beethoven are outlined. These sonatas are also examined in the context of the interaction between different forms, particularly how the fugue form influences the sonata-symphonic cycle and its compositional and dramaturgical structure. An interpretative analysis of these works is conducted through the performances of contemporary pianists, allowing for the identification of the possible roles and significance of the fugue in the sonata cycle. Based on this analysis, the impact of the fugue as an individual part of the sonata form on performance concepts is noted, including the integration of classical and romantic features as well as possible inclusion of Baroque aspects in performance decisions.

The second chapter focuses on piano sonatas by 20th-century composers. Specifically, it examines Leopold Godowsky's Piano Sonata, analyzing the compositional structure and dramaturgy of each movement individually as well as the sonata cycle as a whole through the use of compositional means of musical expression, form-creating elements, etc. Genre and stylistic influences in the sonata are identified, and possible interpretative solutions are provided based on the author's own performance experience. The neoclassical and neo-Baroque features in 20th-century piano sonatas are traced through the works of Samuel Barber and Paul Hindemith, and the significance of the fugue in the cycle is outlined. A separate section is devoted to the work of Ukrainian composers, including a

historical overview of the evolution of the Ukrainian piano sonata, an analysis of sonata cycles with fugues by Yuriy Shamo, Valentin Silvestrov, and Vasyl Barvinsky, highlighting the main compositional features of the selected works and their comparative analysis with similar examples from Western European composers.

The main focus of the research is the synthesis of theoretical and practical discourses, as the scientific findings were tested and crystallized in the creative component of the artistic project. The practical significance of the research lies in its multifaceted application in performance and methodical-pedagogical practices, including in institutions of higher education with an artistic focus.

Keywords: piano sonata, fugue in the sonata cycle, compositional creativity and performance practice, interpretative aspects, performance discourse.

Список опублікованих праць за темою роботи

1. Чеснокова А. Фуга в пізніх сонатах Бетховена. Інтерпретаційні аспекти (на прикладі сонат ор. 106 та ор. 110). *Актуальні питання гуманітарних наук* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. – Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. – Вип. 65. Том 3. 88 – 95 с. [13.pdf](#) (aphn-journal.in.ua)
2. Чеснокова А. Соната для фортепіано мі мінор Леопольда Годовського крізь призму виконавського досвіду. *Актуальні питання гуманітарних наук* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. – Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. – Вип. 72. Том 3. 127 – 135 с. [21.pdf](#) (aphn-journal.in.ua)
3. Чеснокова А. В. Фуга як частина циклу у сонаті для фортепіано №3 Пауля Хіндеміта. Публікація тез XXIII Міжнародної науково-практичної конференції «Молоді музикознавці» / КМAM ім. Р. М. Глієра. Київ : 29-31 березня 2024. С. 169-170. [2024_MM_Тези.pdf](#) (glieracademy.org)

Інформація про апробацію результатів дослідження

Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту обговорено на засіданнях кафедри спеціального фортепіано №2. Матеріали дослідження викладені у доповідях на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних та науково-творчих конференціях, а також у межах курсів підвищення кваліфікації викладачів мистецьких шкіл. Виконано низка концертів за темою мистецького проєкту, зокрема і на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва:

- Чеснокова Анастасія. Фуга як частина сонатного циклу. Історичний нарис: доповідь. *Механізми новації у музичній творчості: проблеми інтерпретації* / програма XI всеукраїнської науково-практичної конференції Творчої майстерні інтерпретації сучасної музики / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського (23 листопада 2022 р.). Київ: 2022

- Чеснокова Анастасія. Фуга та її значення в сонатах для альту та фортепіано Пауля Хіндеміта: доповідь. *Феномен струнно-смичкового виконавства у науково-педагогічному та культурно-мистецькому просторі України* / програма міжнародної науково-практичної конференції до 160-річчя НМАУ імені П.І. Чайковського та 90-річчя заснування кафедри струнно-смичкових інструментів / Нац. муз. ак. України ім. П. І. Чайковського (5 – 16 листопада 2023 р.). Київ: 2023

- Чеснокова Анастасія. До проблеми виконавської інтерпретації фортепіанної сонати Леопольда Годовського. Виклики сьогодення: доповідь. *Механізми новації у музичній творчості: проблеми інтерпретації* / програма XII всеукраїнської науково-практичної конференції Творчої майстерні інтерпретації сучасної музики / Нац. муз. ак. України ім. П. І. Чайковського (10-12 листопада 2023 р.). Київ: 2023

- Чеснокова А. В. Фуга як частина фортепіанної сонати: теоретично-виконавські аспекти: доповідь, виконано наживо в рамках курсу «Сучасні теорії фортепіанного виконавства» у магістрів 5 – 6 курсів в. о. професорки Пухляк М. Є. / Нац. муз. ак. України ім. П. І. Чайковського (02 лютого 2024 р.). Київ: 2024

- Чеснокова А. В. Поліфонія у фортепіанній сонаті: історія, теорія, практика. Доповідь виконана наживо в межах курсів підвищення кваліфікації викладачів мистецьких шкіл на тему: «*Пріоритетні вектори розвитку мистецької освіти*» / Хмельницький фаховий музичний коледж ім. В. І. Заремби (28 березня 2024 р.), Хмельницький: 2024
- Чеснокова Анастасія. Фуга як частина фортепіанної сонати: теоретично-виконавські аспекти: доповідь. «*Україна – Юнеско: 70 років разом*» / програма міжнародної науково-практичної конференції / Нац. муз. ак. України ім. П. І. Чайковського (25 квітня 2024 р.). Київ: 2024
- Чеснокова Анастасія. Фуга як частина фортепіанної сонати: теоретично-виконавські аспекти: доповідь. Міжнародна науково-творча конференція *Трансформація музичної культури і освіти: пам'яті витоків і звершень першого музичного вишу країни* / програма міжнародної науково-творчої конференції / Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової (11 – 12 травня 2024 р.). Одеса: 2024

Апробація творчого мистецького проєкту

Протягом навчального періоду (включно і з навчанням в асистентурі-стажуванні) відбувалась апробація творчої складової мистецького проєкту. Зокрема було зіграно сольні концерти-іспити, до програми яких входила низка фортепіанних сонат (список не містить повної програми концертів, вказані лише сонатні цикли):

- Сольний концерт «Пані фуга». *Семюел Барбер, Соната для фортепіано мі бемоль мінор, ор.26* / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, малий зал (12 лютого 2022 р.)
- Сольний концерт «Фуга в німецьких інтер'єрах». *Людвіг ван Бетховен, Соната для фортепіано №31, ля бемоль мажор, ор. 110* / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, малий зал, (25 вересня 2022 р.)

- Концерт-іспит аспіранта творчої аспірантури. *Людвіг ван Бетховен, Соната для фортепіано №29, Сі бемоль мажор, оп. 106, «Hammerklavier»* / Київська муніципальна академія музики ім. Р. М. Глієра, Біла зала (29 травня 2023 р.)
- Концерт-іспит аспіранта творчої аспірантури. *Леопольд Годовський, Соната для фортепіано мі мінор* / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, малий зал (25 грудня 2023 р.)
- Фуга як частина фортепіанної сонати: композиційні ідеї та виконавські рішення. Творчий мистецький проєкт лауреатки Міжнародних конкурсів Анастасії Чеснокової на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва. У програмі: *Й. С. Бах, Соната ля мінор* (після *Hortus Musicus №1* Й. А. Райнкена), BWV 965; *Ю. І. Шамо, Соната для фортепіано №3*; *П. Гіндеміт, Соната для фортепіано №3 in B*. Творчий керівник – Заслужена артистка України, кандидатка мистецтвознавства, в. о. професорки Пухляк Марія Євгенівна. Концерт відбувся у Національній музичній академії України ім. П. І. Чайковського (14 липня 2024 р.). Київ: 2024